

Mensenkennis

Merel Carlein van Altena

Mensenkennis

Mensenkennis

Zelfstigma in beeld: een participatief
foto-eliciterend onderzoek

Merel Carlein van Altena

Dit werk maakt deel uit van een masterscriptie aan de Faculteit
der Sociale Wetenschappen, Universiteit Leiden,
opleiding Cultural Anthropology and Development Sociology,
specialisatie *Visual Ethnography*.

Universiteit
Leiden

Dankbetuiging

Bij deze wil ik alle mensen bedanken die direct of indirect hebben bijgedragen aan het tot stand brengen van deze scriptie.

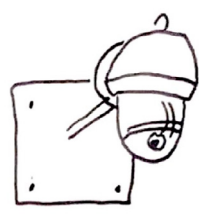
Dank aan Tika, Maryo en CJ voor hun openheid en het vertrouwen om mij toe te laten in hun levens. Dit werk had zonder hen niet kunnen bestaan.

Maria Scali wil ik bedanken voor haar betrokkenheid en ondersteuning tijdens het onderzoek, evenals mijn andere collega's bij SHOP.

In het bijzonder ben ik mijn collega Renée Cieraad dankbaar voor haar steun en voor het mogelijk maken van waardevolle kansen gedurende dit traject.

Mijn begeleider Sander Hölgens dank ik voor zijn kritische blik, geduld en begeleiding gedurende de opleiding.

Tot slot dank ik mijn ouders voor hun onvoorwaardelijke steun, in dit project en daarbuiten.

~~ik ben nu uit~~
"ik ben nu uitgest."
ex-sekswerker

Voorwoord

Tijdens het maken van dit onderzoek ben ik vaak stilgevallen. Niet omdat ik niets te zeggen had, maar omdat ik me bewust werd van hoeveel er al gezegd wordt. Over sekswerk, over (zelf)stigma, over wie mag spreken en wie gehoord wordt. Het is niet moeilijk om woorden te vinden over sekswerk. Te luisteren blijkt vaak lastiger.

In mijn veldwerk merkte ik hoe snel mensen elkaar lezen. Binnen een seconde, soms zelfs voordat je een ruimte betreedt, wordt er al een inschatting gemaakt. Over wie je bent, wat je komt doen, wat je misschien denkt of oordeelt. Ik voelde het aan de manier waarop ogen even bleven hangen op mijn grote groene bril, of op mijn iets te opvallende schoudertas. Tekens waaruit misschien werd afgeleid dat ik niet helemaal ergens thuishoorde, of juist wel. Dat is geen bewuste berekening, maar iets intuïtiefs. Sekswerk is mensenkennis. Een voortdurende oefening in aanvoelen, aftasten en reageren op wat vaak onuitgesproken blijft, maar direct voelbaar is.

Ik bevond mij in een dubbele positie: als onderzoeker, maar ook als medewerker bij SHOP, het kennis- en expertisecentrum over sekswerk en mensenhandel in Den Haag. Ik werd niet alleen gezien als buitenstaander met een notitieboek, maar ook als iemand die bekend was in het veld, iemand die werd herkend, soms ook aangesproken vanuit eerder contact. Mijn rol was voortdurend in beweging en vroeg om alertheid, zelfreflectie en het bewust omgaan met nabijheid en afstand.

Deze scriptie is het resultaat van een visueel antropologisch onderzoek naar zelfstigma onder sekswerkers in Nederland. Centraal hierin staat foto-elicitering als participatieve methode, waarbij deelnemers met eigen beeldmateriaal reflecteerden op hun ervaringen, identiteit en de invloed van stigma in hun dagelijks leven.

Naast deze dialogen bevat dit werk ook mijn eigen veldnotities, tekeningen en persoonlijke reflecties. Het omvat zowel analoge als digitale foto's van deelnemers, evenals audiofragmenten die samen een rijker beeld geven van de momenten die we hebben gedeeld. Wat je hier leest, ziet en hoort, is een persoonlijke weergave van wat ik heb meegemaakt op de uiteenlopende plaatsen waar mijn onderzoek mij naartoe heeft geleid.

Dit is geen neutraal verslag. Het is een onderzoek dat is gevormd door ontmoetingen, beelden, stiltes en uitgesproken grenzen. Door de keuzes van de deelnemers en door mijn keuzes als onderzoeker. Het is een zoektocht naar betekenis in samenwerking, in nabijheid en in het erkennen van wat niet altijd direct zichtbaar is.

Hoe werkt dit boek?

Dit boek bestaat niet alleen uit papier, maar ook uit beeld, geluid en beweging. Wat je hier in handen hebt, is één vorm van het onderzoek. De andere versie leeft digitaal, in de vorm van een interactieve PDF. Om de volledige ervaring te hebben, scan de QR-code of typ de link in. Op die pagina vind je een korte uitleg om je op weg te helpen.

www.mcva.art/mensenkennis

Aan de digitale, interactieve versie is een extra laag toegevoegd: geluid. Audiofragmenten herken je aan dit icoon:

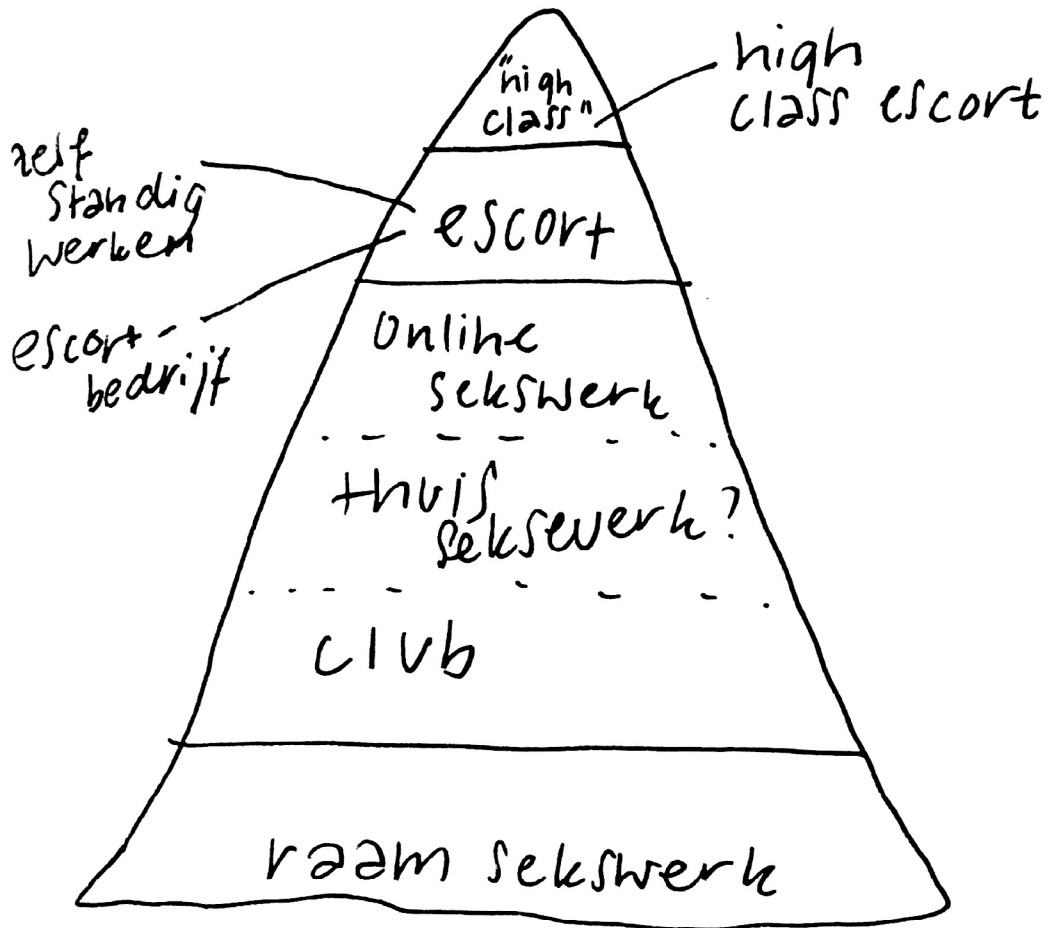
Als je daarop klikt, hoor je verhalen en gespreksonderdelen die zijn opgenomen tijdens het foto-elicitering interview met de betreffende persoon. Wat je hoort, zijn stemmen die beelden toelichten, herinneringen delen en met mij in gesprek gaan over wat werd vastgelegd.

Sommige foto's zijn omkaderd in wit: die zijn klikbaar. Achter die beelden schuilen ook audiofragmenten, als verlengde van het beeld.

Er is geen vaste route door dit boek. Je bepaalt zelf waar je begint, wat je opent en wat je laat liggen. Zie het als een uitnodiging tot kijken, luisteren, terugkeren waar iets blijft haken, en pauzeren waar stilte ruimte mag krijgen.

"Hoerarchie"
(zoals ik het begrip van ~~escort~~)

"high class" vs "full-service"

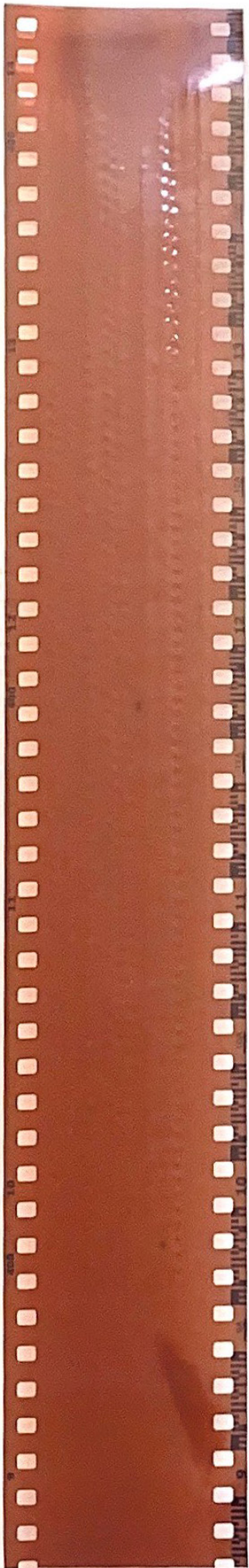
"girl friend experience"

Maryo

EX-SEKSWERKER

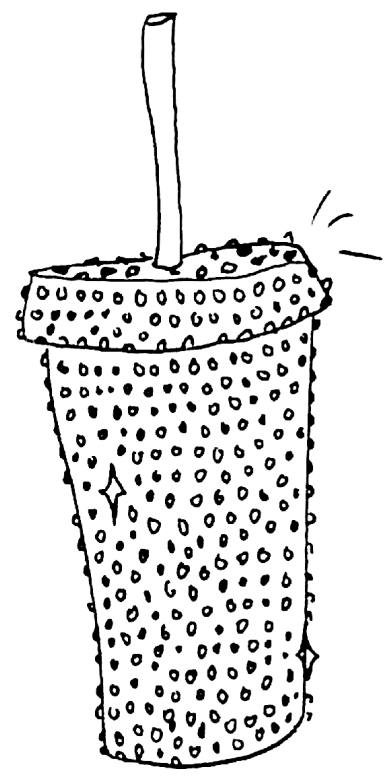
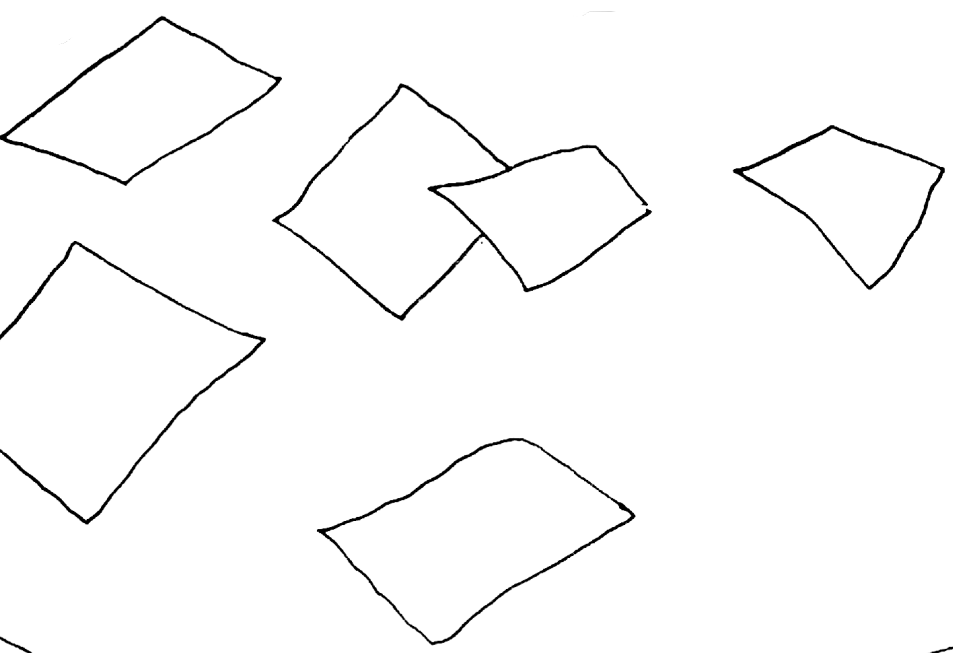
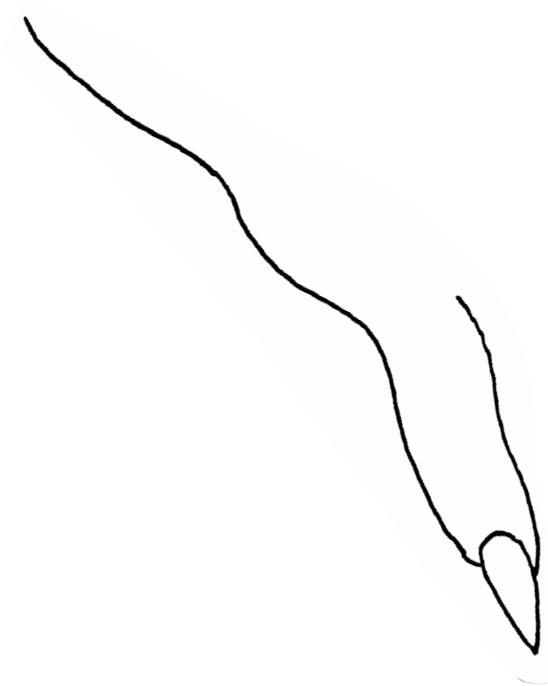
RETIRED

STRIPPER

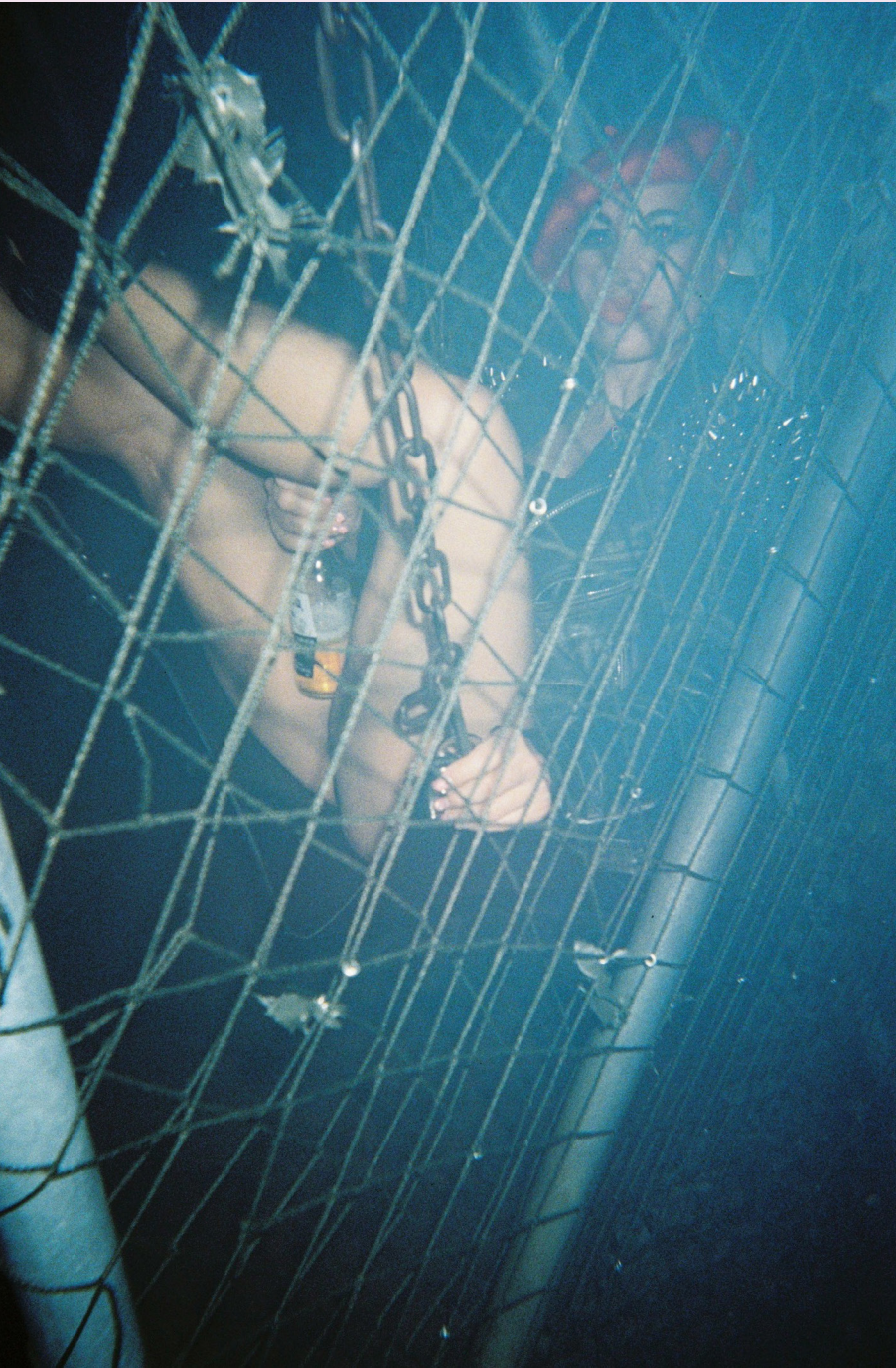
Ik ben Maryo.

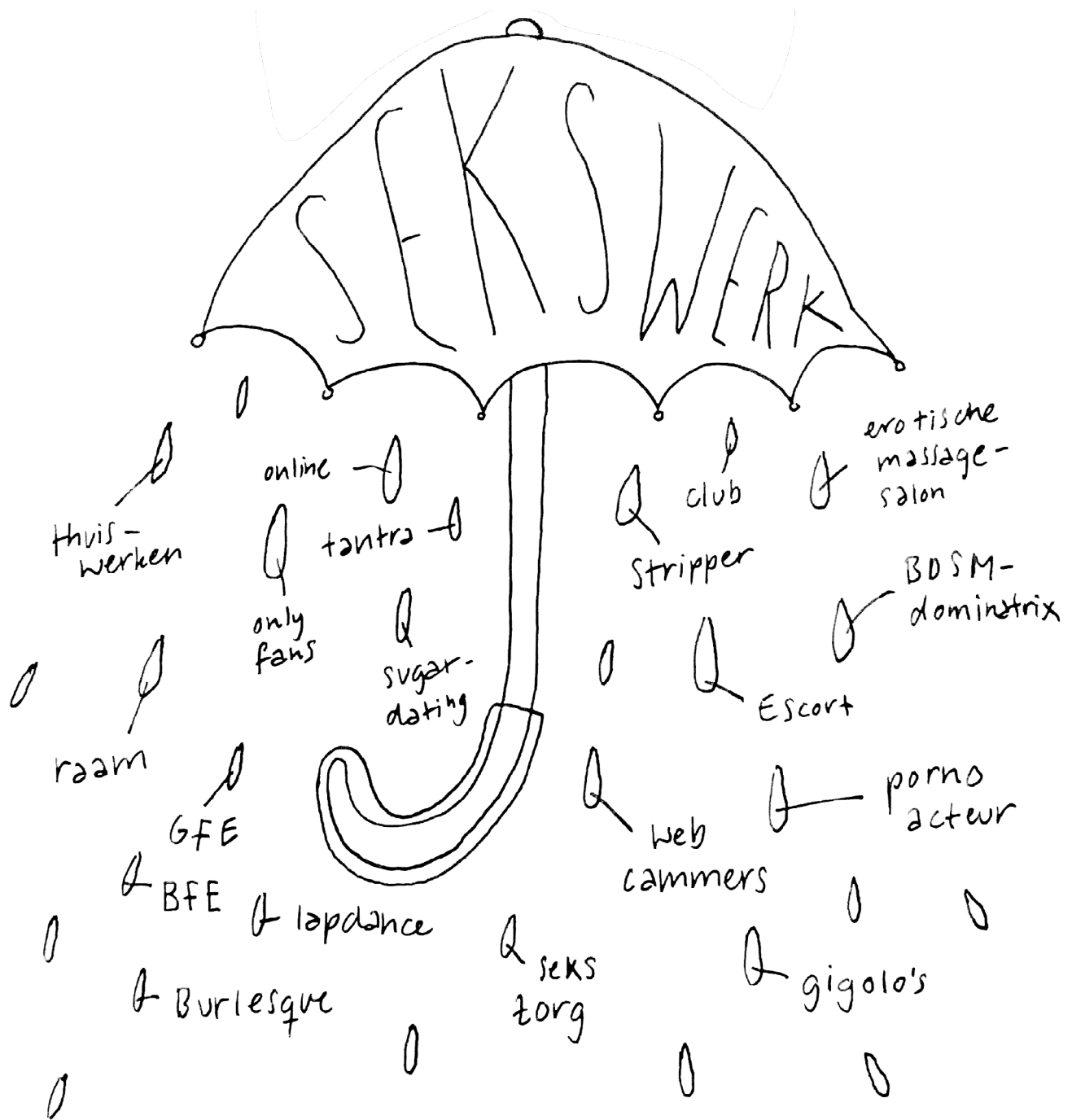

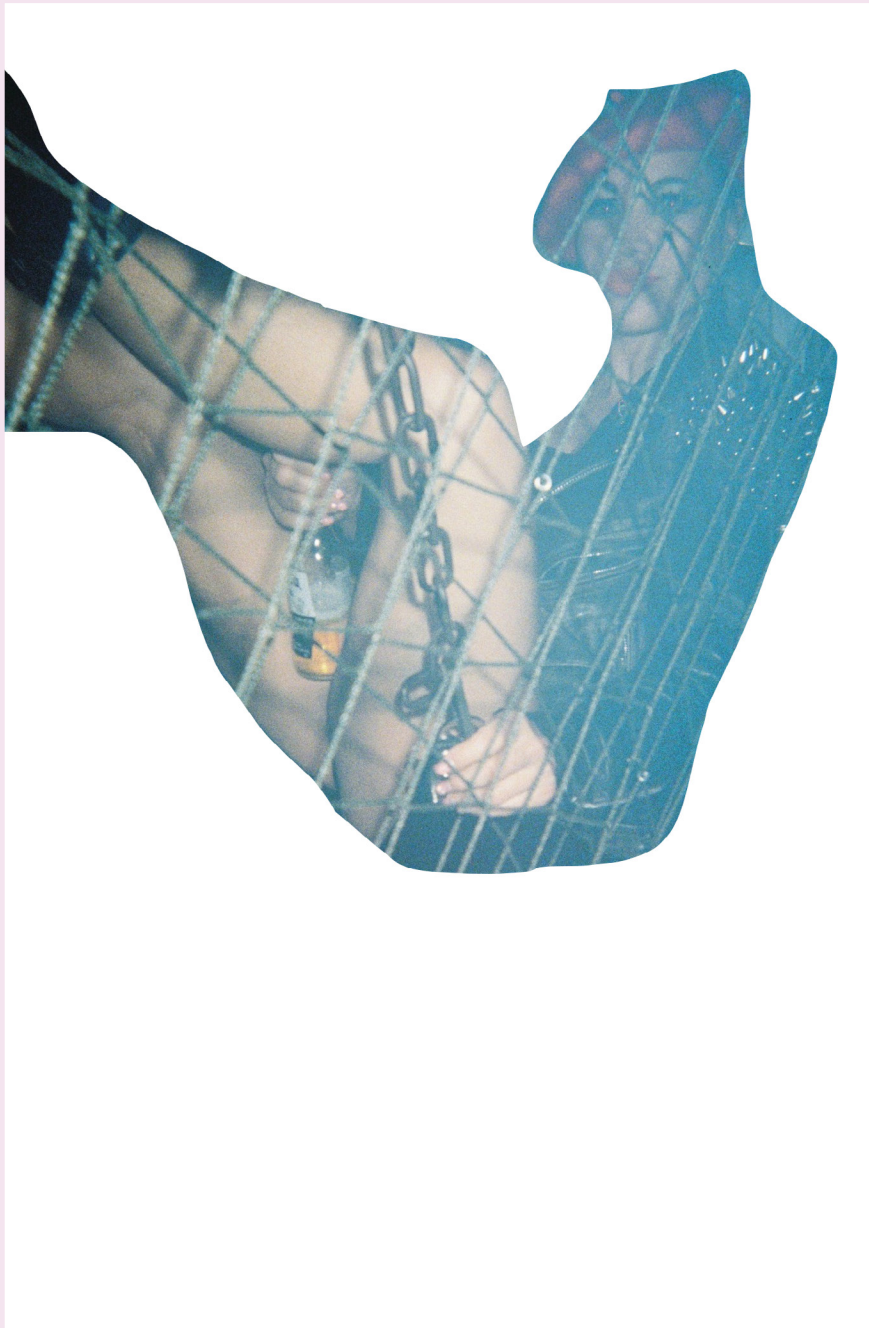

Sekswork is een paraplueterm.

Ruimte voor creativiteit.

hoer

Vrouw van zeden

vrouw/dame van plezier
meisje van plezier

sekswerker

stripper

prostitutie

danser

Sommige woorden vallen hard. Andere glijden bijna ongemerkt voorbij, maar blijven ergens steken. Het zijn niet zomaar termen. Het zijn labels, vensters, manieren om iets of iemand te plaatsen, of juist op afstand te houden. In gesprekken hoorde ik hoe mensen zichzelf beschreven, hoe ze over anderen spraken. Hoe woorden soms gekozen werden uit gemak, soms uit schaamte. Soms om zich juist los te maken van het stigma dat aan eerdere benamingen kleefde. Woorden kunnen een beroep benoemen, maar ook een oordeel vellen. Ze kunnen afwijzen, seksualiseren, romantiseren, verzachten of verharden.

Ik begon namen te verzamelen. Woorden die mensen gebruiken voor zichzelf, voor anderen, voor het werk, voor het lichaam. Sommige sekswerkers vonden het allemaal niet zo belangrijk. “Maakt me niks uit, ik reageer overal op.” Anderen kozen hun woorden zorgvuldig. “Ik doe sekswerk,” maar waren geen sekswerker. Het verschil lag soms in toon, soms in timing, maar altijd in ervaring.

De verschuiving van ‘prostitutie’ naar ‘sekswerker’ is niet zomaar een terminologische aanpassing, maar een politieke keuze. Een bewuste keuze om los te komen van een beladen geschiedenis, om ruimte te maken voor waardigheid, voor werk, voor agency. Carol Leigh introduceerde de term “sex work” in de jaren zeventig als een manier om sekswerk te kaderen als legitieme arbeid, en als antwoord op moraliserende debatten die het werk vooral wilden veroordelen of slachtofferen. Die verschuiving in taal is geen detail. Het is een verschuiving in perspectief.

Voor sommige mannelijke en trans sekswerkers voelt geen enkele term als passend. Niet het woord, niet de beschrijving, niet de categorieën waarin ze steeds opnieuw werden geplaatst. De taal die beschikbaar was, sloot vaak niet aan bij hun ervaring. Soms kozen ze daarom hun eigen woorden, gevormd buiten het zicht van formele kaders. Een vocabulaire dat beter recht deed aan wie ze waren, en aan wat het werk voor hen betekende. Op platforms en in hun Whatsapp Status ontstond een parallel taalspel: emoji’s, afkortingen, symbolen, strategisch gekozen woorden om zichtbaar te zijn voor wie het moest zien, en onzichtbaar voor de rest. M\$M, payboy, gigolo, t-girl, \$emale. Een digitale grammatica van toespelingen, signalen en onderhandeling.

Toch verdwijnen andere termen niet. Ze blijven bestaan, naast en door elkaar. In het alledaagse, in beleid, op straathoeken, in online profielen. En wat iemand kiest, of weigert te kiezen, zegt iets over positionering. Soms werd er helemaal geen taal gebruikt. Geen ‘sekswerker’, geen ‘hoer’, geen ‘escort’. Geen politiek statement, geen identificatie, geen behoefte aan duiding. Niet per se uit schaamte, maar misschien juist uit een weigering om het te vangen in iets wat het niet was.

Voor sommigen had het werk niets te maken met identiteit, keuze of overtuiging. Er werd niet gesproken over stigma, niet over rechten, niet over arbeid. Wat overbleef, was de handeling, de plek, het moment. Wat hen met het werk verbond, was niet de taal eromheen, maar simpelweg hun aanwezigheid op een bepaalde locatie. Een

kamer. Een website. Een straat.

De afwezigheid van woorden voelde niet leeg. Integendeel, het zei veel. Over vermijding, misschien. Maar ook over grenzen. Over wat je niet hoeft uit te leggen als het voor jou niets hoeft te betekenen. Niet iedereen wilde onderdeel zijn van een verhaal, een strijd, een categorie.

Ik dacht dat woorden helder waren. Maar ze bleken troebel, dubbelzinnig en tijdelijk. Soms werkten ze als schild. Soms als last. Soms als een opening naar een gesprek. En soms vielen ze gewoon stil. Of simpelweg om een prijs te noemen.

De grens tussen het werk en jezelf.

Tika Stardust

SEKSWERKER
VOOR MENSEN
MET EEN
BEPERKING

MAATSCHAPPELIJK
WERKER

Een ontmoeting met Tika.

21/2

+winkelstraat+

"ik zou dat nooit
kunnen! ik zou
nooit kunnen
doen wat jij
doet!"

15/2 . WELKOM BIJ CAFÉ B (Bibliotheek Den Haag)

Tijdens mijn onderzoek merkte ik steeds vaker dat ik mijzelf in een bubbel bevond. Een bubbel die ik zelf had gecreëerd en zorgvuldig had beschermd. Een bubbel die gevormd was door mijn achtergrond, mijn politieke overtuigingen, mijn ervaringen en mijn werk. Voor mij was sekswerk iets alledaags, niet iets onbegrijpelijks of iets wat je alleen op televisie zag, badend in rood licht.

Ik had nooit getwijfeld aan het idee dat sekswerk werk is. Het was voor mij vanzelfsprekend, iets wat ik intuïtief begreep zonder er lang bij stil te hoeven staan. Toch werden er nieuwe lagen zichtbaar, die ik niet eerder zo had gevoeld.

In gesprekken met en over Tika hoorde ik steeds dezelfde reactie terugkomen. Er sprak een soort afstand uit, soms een vorm van bewondering, vaker een ongemakkelijk onbegrip. Ik herkende de toon: alsof haar werk iets was dat buiten de grenzen van het voorstelbare viel. Iets heldhaftigs of gruwelijks misschien, maar in ieder geval niet gewoon.

Tika's reactie bleef me telkens bij.

Nee. Jij zou het wel kunnen. Je kiest er alleen voor om het niet te doen. Het is een keuze.

De eenvoud van haar antwoord raakte me. Er zat nooit een oordeel in haar woorden, geen defensieve toon. In die woorden werd zichtbaar wat vaak over het hoofd wordt gezien: dat 'niet kunnen' vaak eigenlijk 'niet willen' betekent. En dat die keuze geen morele hiërarchie met zich meebrengt, maar simpelweg een persoonlijke grens of voorkeur weerspiegelt. Het gaat niet om moed of bekwaamheid, maar om een bewuste keuze. Juist in het erkennen van die keuze schuilt respect, zonder roman-tisering of stigmatisering

Langzaam begon ik anders te luisteren. Minder vanuit het instinct om anderen direct te corrigeren, meer vanuit nieuwsgierigheid naar wat onder dat 'ik zou dat nooit kunnen' verscholen lag. Angst? Onvermogen om sekswerk als werk te zien? Schaamte? Ik leerde van Tika om ruimte te laten ontstaan. Om het ongemak niet weg te duwen, maar het even te laten bestaan.

Stigma werkt vaak juist daar waar het niet hardop wordt uitgesproken. Het nestelt zich in blikken die iets te lang blijven hangen, in vragen die worden ingeslikt, in complimenten die eigenlijk ongemak verhullen. Niet altijd vanuit kwade wil, vaker uit een ongemakkelijkheid. Zelfs de mensen die het hardst 'sekswerk is werk' roepen, kunnen nog steeds vasthouden aan ideeën over prostitutie, slachtofferschap of moreel falen.

Het stigma zit niet alleen in de afwijzing, maar ook in de verheerlijking, in het apart zetten, in het benoemen van sekswerk als iets buitengewoons. Positief of negatief. In de nabijheid van sekswerkers werd ik steeds gevoeliger voor die kleine nuances,

die onzichtbare lijnen die nog steeds getrokken worden. De grenzen tussen acceptatie en afwijzing, tussen begrip en oordeel, verschoven voortdurend.

31/1

"je schaamt je
er niet voor?"

"In schaamte
kan ik me niet
vinden. Ik heb
wel aan mezelf
getwijfeld"

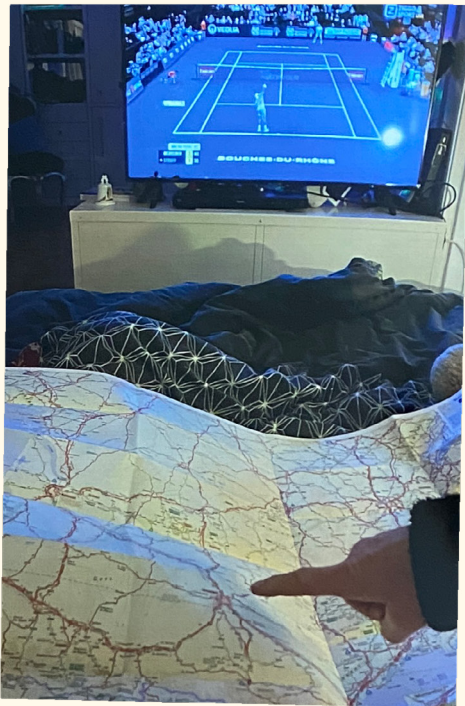

Beeld en werkelijkheid.

Gaarne niet storen.

Iemand gewoon aanraken.

Rainbow Support

Dinsdag 18:30 - 19:30

Ben je op zoek naar ondersteuning bij
ouderschap, het opvoeden van
jonge kinderen, school, werk,
recreatie, relaties en gezondheid?
Aanmelden kan online via www.cdc.nl of telefonisch op
020 612 1234. Meld je aan voor
vrijdag 18:30 - 19:30

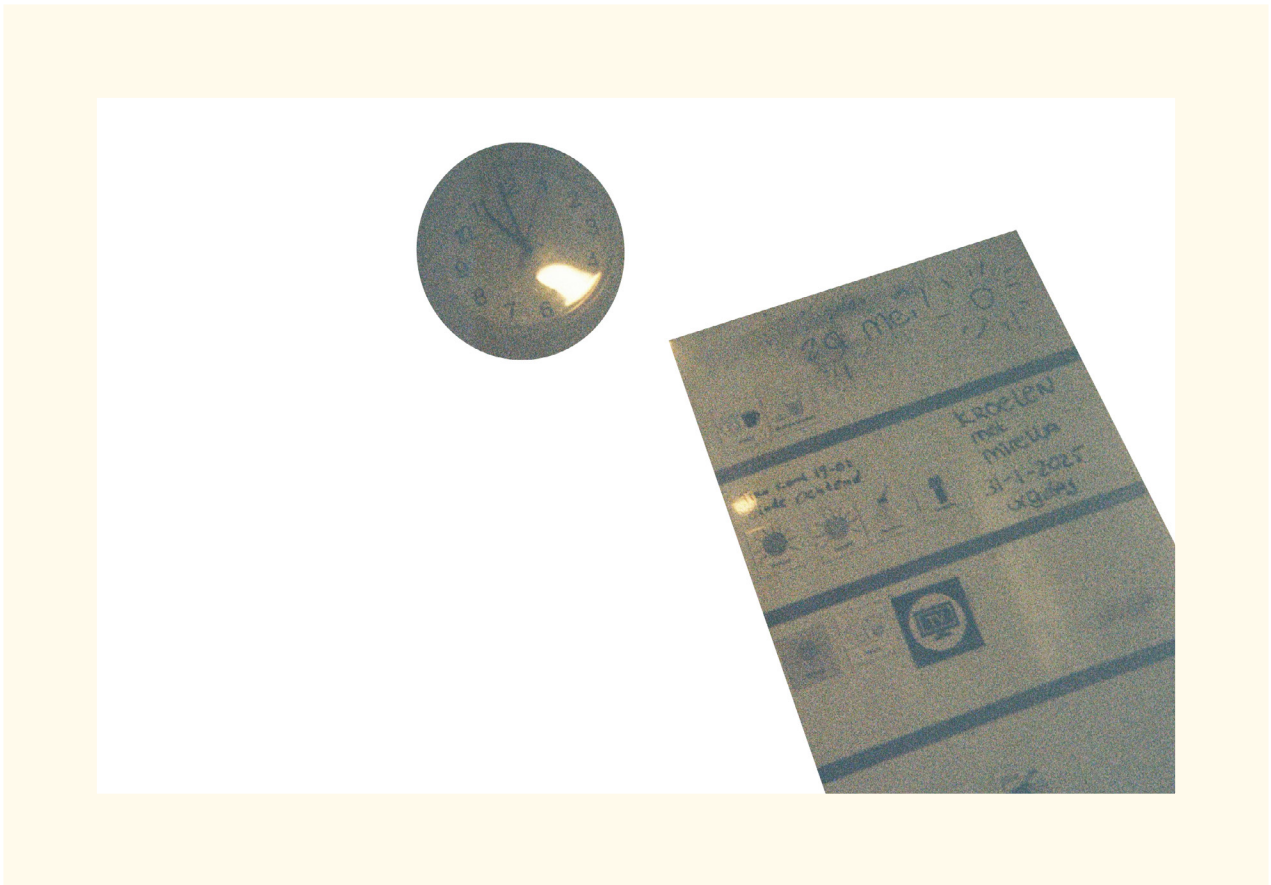
contact

wij zijn ooxo!

Indien de afdeling voor COVID-19
Schiedamschenweg 71 Amsterdam

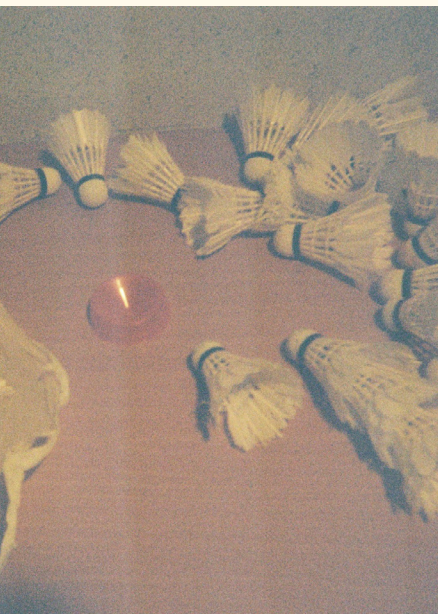

CDC
Centrum voor
Ouderdom en
Gezondheid

*Tika komt 19-02
in de ochtend*

Een contact aangaan.

klantjes

contacten

klant

2013

Als seks zorg wordt, maar geen werk mag zijn.

SOCIAAL EROTISCHE
DIENST VERLENING
VOOR MENSEN MET
EEN BEPERKING

" ik zou wel
elke dag
willen, maar
dat is niet
normaal. "

CJ

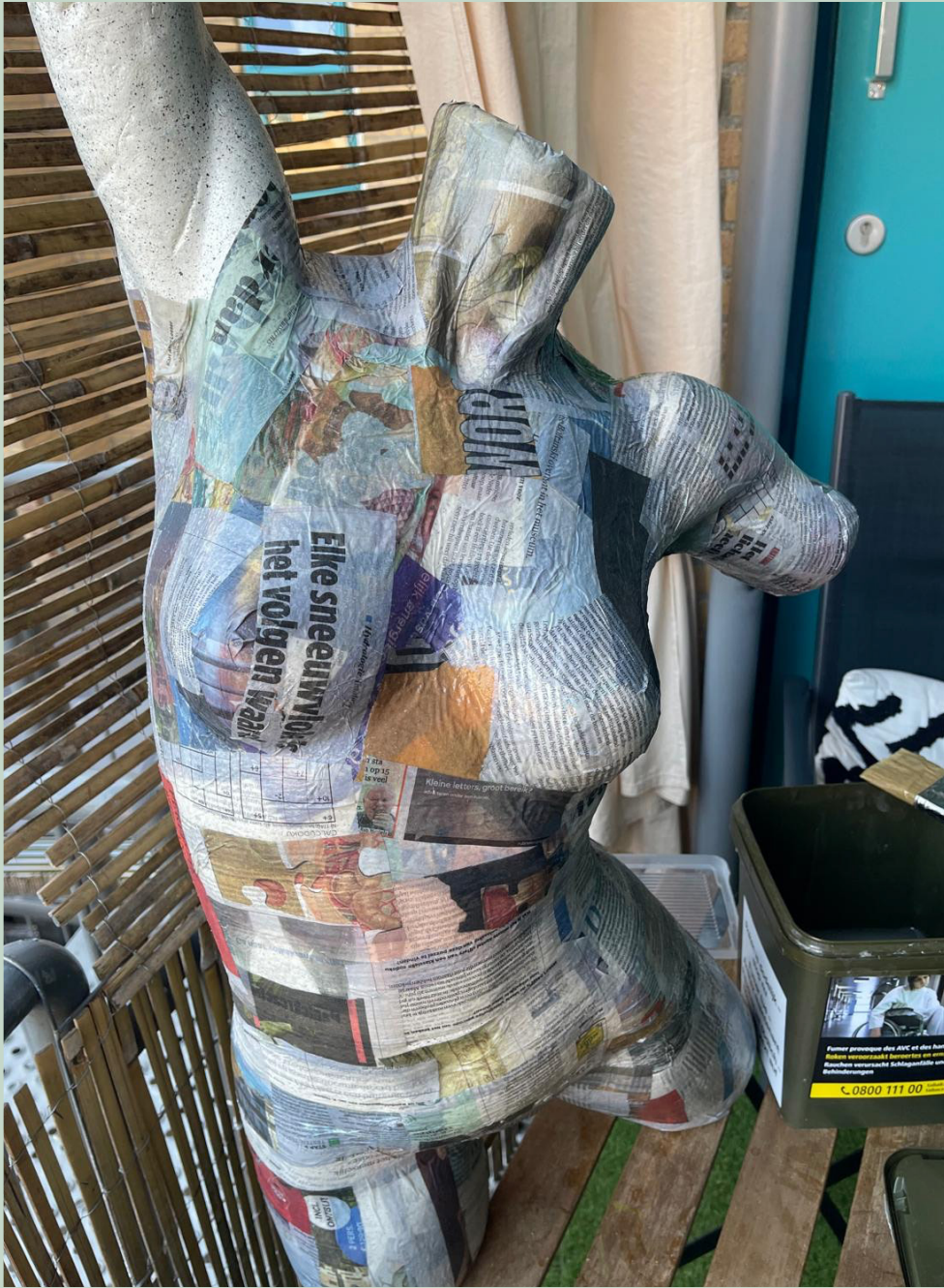
drag carnaval
(ex)sekswerker

Carnaval op Curaçao.

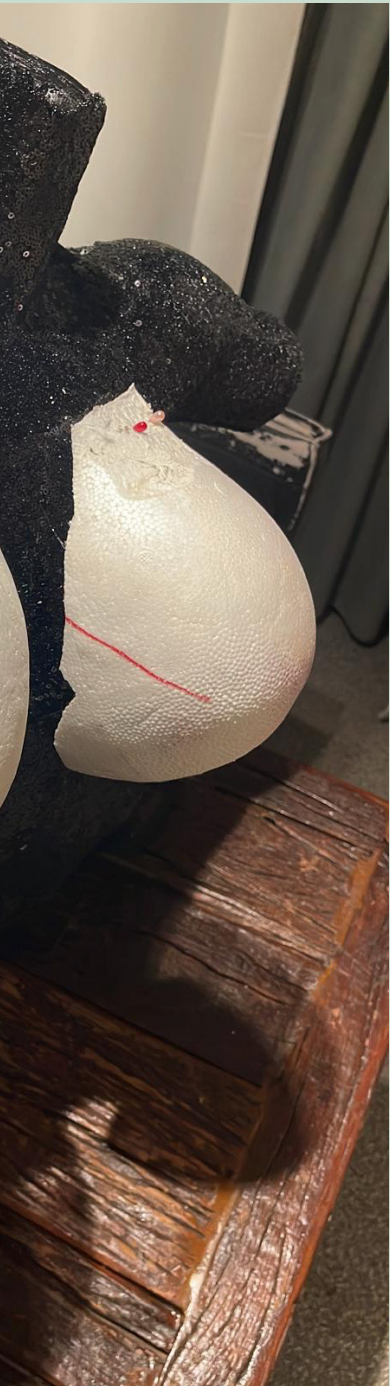

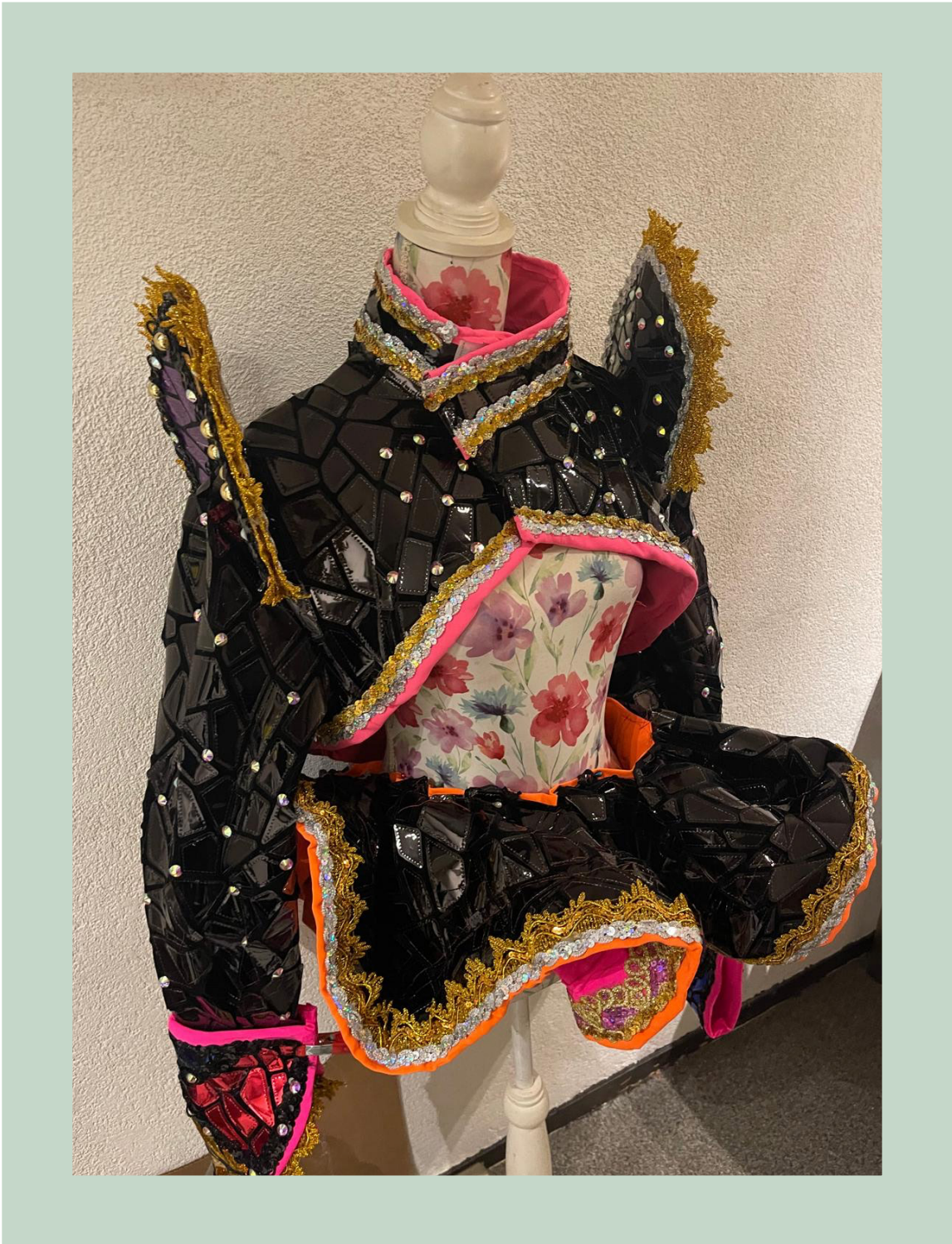

De eerste reactie.

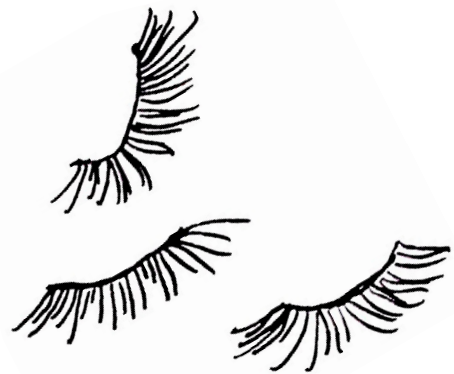
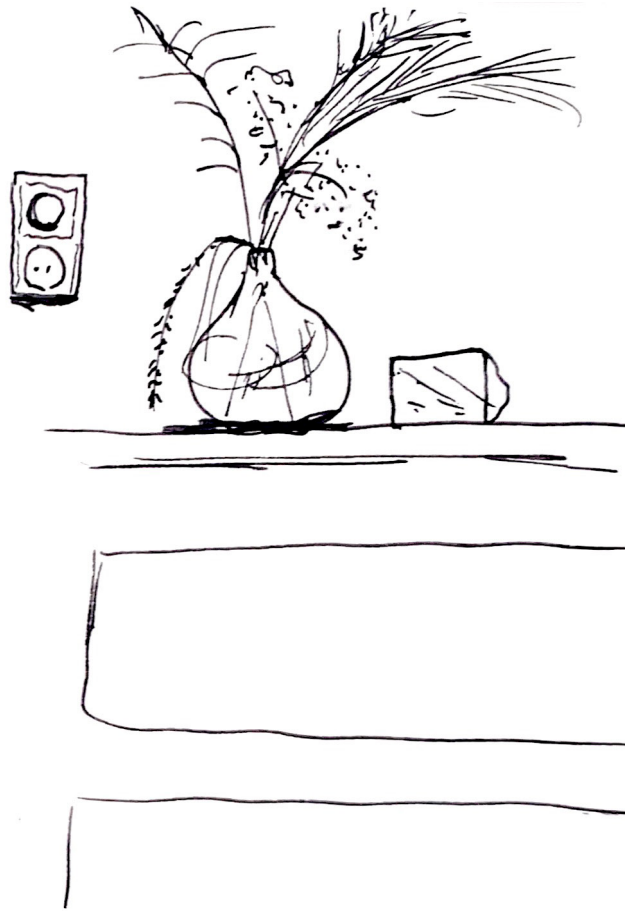
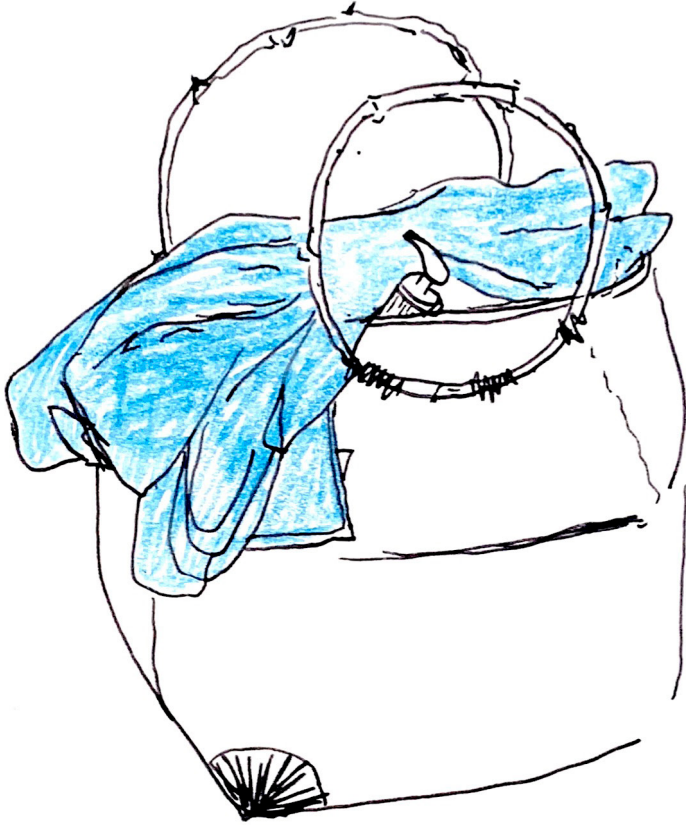

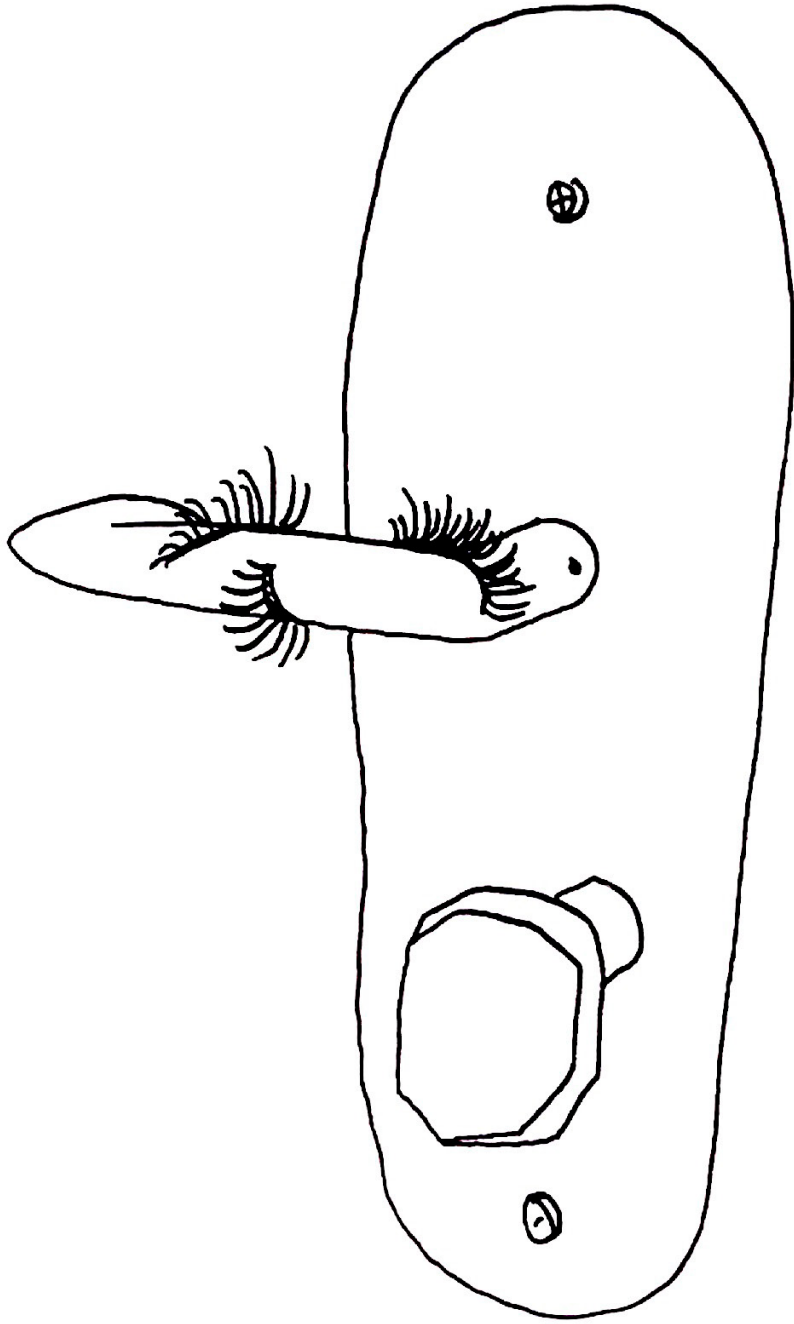

31/1

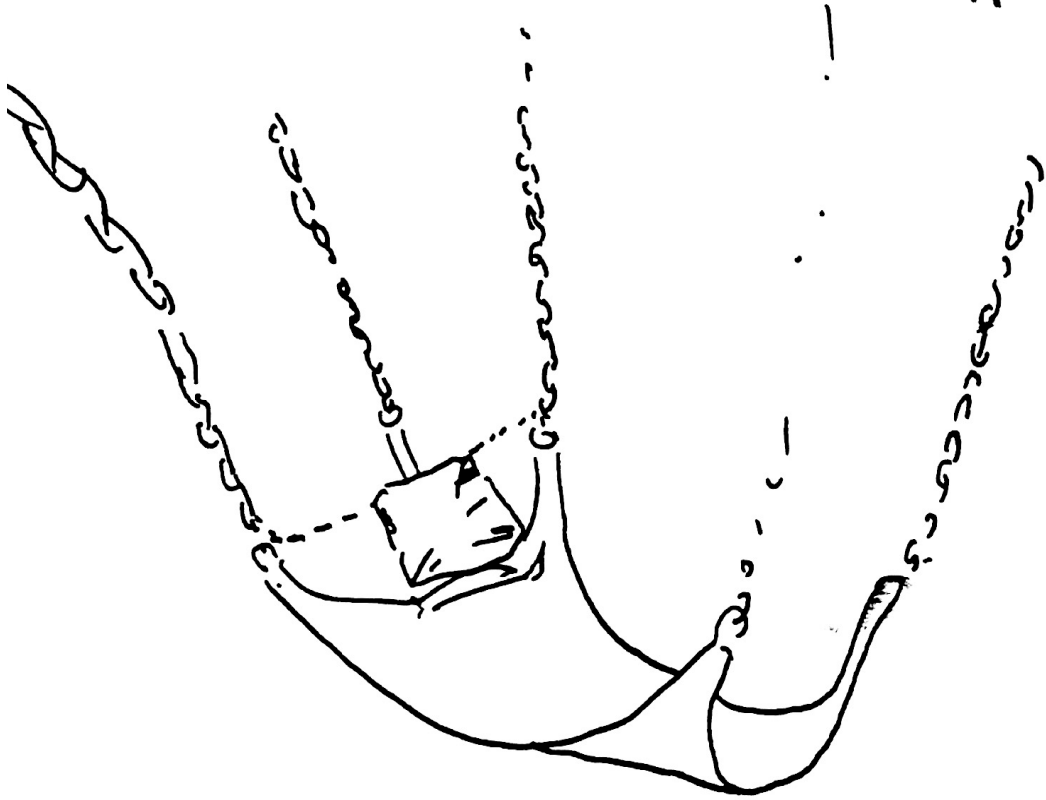
Ardell Wispies nepwimpers op de deurklink in een
massagesalon.

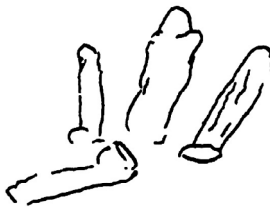
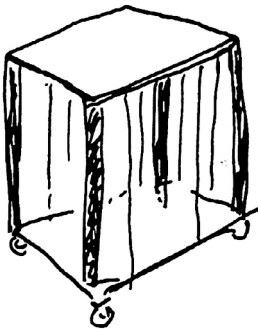

Ik durf er te staan.

1912

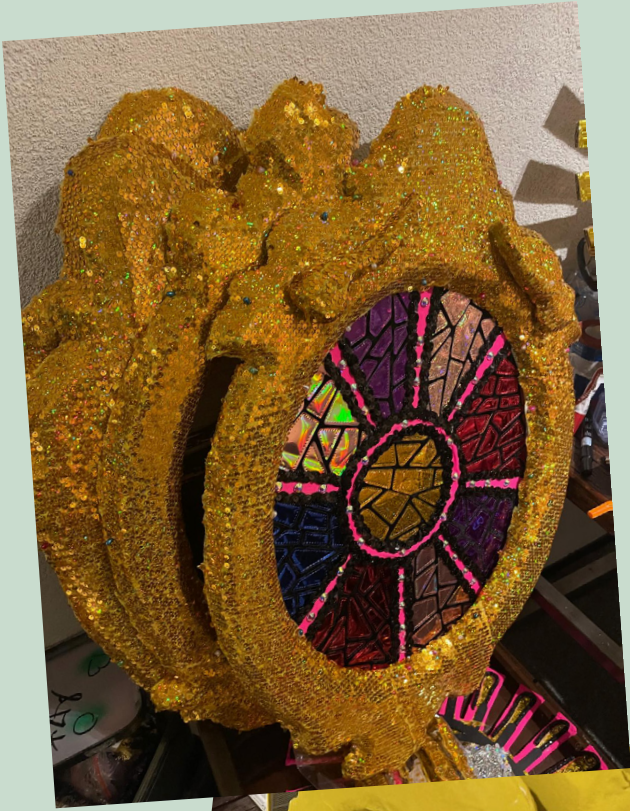

Mistres Jessica

gewoon
hoer

Het licht viel royaal naar binnen door de grote ramen aan de voorkant. Het was een woensdagmiddag, tijdens het inloopspreekuur bij Spot46. Een plek waar (ex-)sekswerkers terechtkunnen met vragen over hun werk in de erotische branche, of voor een soa-consult bij de GGD, die daar op vaste dagen aanwezig is. In de hoek stond een brede, zachte bank die fungeerde als wachtkamer. Er was een schuifdeur die de keuken scheidde van de Spot46-ruimte, maar die stond vaak half open. Alles liep door elkaar: mensen, gesprekken, geen vaste bureaus die markeerden wie hier werkte en wie hier kwam voor hulp. En op de achtergrond speelde de radio een 2000 pop-lijst af. Nét iets te hard, alsof dat erbij hoorde.

Die middag was ik er als onderzoeker, maar voelde me vooral collega. Ik deed de kleine dingen: een kopje groene thee neerzetten voor iemand in de wacht, een formulier op de juiste stapel schuiven, flyers rechtleggen met titels die in koeienletters opriepen tot 'veilig werken'. Ik bewoog mee op de achtergrond. Als iemand zich er niet prettig bij voelde dat ik erbij zat, zou ik zonder uitleg vertrekken. Dat maakte ik vanaf het begin duidelijk.

Ik mocht blijven. Ook bij het soa-consult. Op een krukje dat zachtjes kraakte zat ik opzij, in de hoek van het kleine, afgeschermd kamertje. Ik was dankbaar voor dat soort momenten. Niet vanwege de informatie, maar vanwege het vertrouwen dat erin lag.

Na het consult gebeurde er iets kleins. De vrouw die net als sekswerker tegenover de verpleegkundige had gezeten, richtte zich tot mij. Ze stelde een vraag over mijn studie. Terloops, bijna achteloos, alsof we al eerder een gesprek hadden gevoerd. Haar lichaam draaide iets mijn kant op. Even waren we twee studenten die met elkaar praatten.

Ze vertelde dat ze ook studeerde, met een vanzelfsprekendheid die iets vertrouwd had. Ze leek ongeveer mijn leeftijd. Dat op zich was niet uitzonderlijk, ik sprak vaker sekswerkers die even oud of jonger waren dan ik. Wat bleef hangen van dit moment was de vanzelfsprekende manier waarop onze rollen even wegvielen. We ontmoetten elkaar daar, heel kort.

Soms denk ik dat het daarover gaat. Hoe verhoudingen verschuiven, bijna ongemerkt, en iets nieuws zichtbaar wordt in het contact. Niet iets groots, maar iets kleins dat aanvoelt als echt. Even verdwijnen de rollen, en blijft er alleen nog een uitwisseling tussen twee mensen die elkaar heel even echt zien.

Er waren vaker van dat soort momenten in mijn veldwerk. Kleine verschuivingen, nauwelijks merkbaar, maar voelbaar. Van onderzoeker met een grote bril, een notitieboekje en een vulpen, naar iemand met een vintage Prada-tas die even haar beste fashion tips deelde. Van buitenstaander naar bekende. Van luisteraar naar iemand die zelf iets gaf. Die verschuiving maakte het veldwerk rijker. Het opende deuren, bracht gesprekken op gang die ineens vertrouwd aanvoelden. Maar juist

daar, in dat bewegen tussen rollen, zat ook de kwetsbaarheid. Want zodra je dichterbij komt, kun je ook sneller over grenzen heen stappen. En precies daarom vroeg het om zachtheid, om alertheid, om weten wanneer je iets wél hoort en het niet opschrijft.

Want precies op dat soort momenten ontstaat ook iets anders. Misschien een verschuiving in macht. Ik merkte het meteen: ik kreeg iets mee, iets wat de ander gaf, bewust of onbewust. En ik wist ook dat ik daarmee weg zou lopen. Met woorden, indrukken, interpretaties. Terwijl voor de ander dat moment misschien niets meer zou zijn dan een gesprek dat voorbijging. Dat er altijd een grens is, hoe nabij het ook voelt. En dat ik verantwoordelijk ben voor wat ik meeneem en voor hoe ik het laat terugkeren, of juist niet.

Mensenkennis

Zelfstigma in beeld:
een participatief
foto-eliciterend onderzoek